

ההחלטה

עמדות ושיקולים בצה"ל

מבוא

מלחמת לבנון השנייה החלה ב־12 ביולי 2006 – בעקבות תקרית שבה תקפו אנשי חזבאללה סיור של צה"ל, הרגו שלושה מחייליו, פצעו שניים ושבו שניים אחרים, שבדיעבד התברר שנהרגו במהלך החטיפה. בעקבות זאת יצא צה"ל למבצע, שקיבל בדיעבד את השם "מלחמת לבנון השנייה". מאמר זה דן בכמה סוגיות, שמצאו ביטוי בקבלת ההחלטות בדרג האסטרטגי במהלך המלחמה:

- נחיצותו של מהלך קרקעי נרחב.
- מקומה של פגיעה בתשתיות לבנוניות, כאמצעי להשגת המטרות שביקשה ישראל להשיג במלחמה.
- ההשפעה ההדדית של מהלכים מדיניים ומהלכים צבאיים, ובתוך כך ההשפעה של החלטת מועצת הביטחון על הפסקת האש על הצורך להמשיך במהלך רחב ההיקף.
- הגבלת משך הזמן של המהלך לעומת משך הזמן שתוכנן ומשמעויותיה.

התמקדות במאמץ התקפי באש (12-18 ביולי 2006)

לאחר האירוע ב־12 ביולי, נוסחה התכלית האסטרטגית של מבצע התגובה: העמקת ההרתעה של ישראל במרחב, ועיצוב מערכת יחסים בין־מדינתית עם לבנון. הפסקת הטרור מתחומה הריבוני של לבנון כלפי מדינת ישראל, תוך דחיקת הממשל הלבנוני למימוש אחריותו המדינתית – בין היתר שליטה ביטחונית בדרום לבנון, והפעלת לחץ על חזבאללה להשבת החטופים. הרמטכ"ל, רא"ל דן חלוץ, ייחס חשיבות רבה לפגיעה במטרות תשתית לבנוניות, כאמצעי עיקרי להשפעה על ממשלת לבנון בכיוונים שצוינו בתכלית האסטרטגית, אלא שהדרג המדיני דחה את עמדתו בשל השיקול שמדינות העולם, ובהן ארצות הברית, לא יראו בעין יפה פגיעה במטרות שלטוניות של ממשלת לבנון בראשותו של פואד אל סניורה.

בשלבים הראשונים של המלחמה, דחה הרמטכ"ל אפשרות של נקיטת מהלך קרקעי נרחב בדרום לבנון. בספרו בגובה העיניים כתב: "הערכתי שכניסה קרקעית ללבנון עלולה להימשך זמן רב ולהביא אותנו, שנית, להיתקעות בלבנון שמשכה אינו ידוע. [...] גם נושא המחיר עמד לנגד עיניי: מהלך קרקעי בלבנון, היה עולה במחיר קורבנות רבים לשני הצדדים. כניסה קרקעית רחבה הייתה מציבה אותנו בפני הצורך להתמודד עם אוכלוסייה לבנונית גדולה, על כל המשתמע מכך בתחום האבדות האזרחיות והבעיות ההומניטריות. יתרה מכך, היינו מביאים לכך שבמקום לייצר קרע בין האוכלוסייה הלבנונית לחזבאללה – היינו יוצרים הזדהות ביניהם. פעולה צבאית באמצעות אש אווירית ובשיתוף מסיבית מנגד, הופכת את חזבאללה למחריב לבנון, בעוד כניסה

סא"ל (מיל') ד"ר שמעון גולן < ראש התחום לחקר הרמה האסטרטגית במחלקה להיסטוריה של צה"ל

מאז שהמהלך הקרקעי של צה"ל במלחמת לבנון השנייה לא הושלם המשיך ארגון חזבאללה לעמוד על רגליו ומעמדו במערכת השלטון בלבנון אף גבר. כעת אפשר רק לשער מה הייתה יכולה להיות תרומתו של המהלך הקרקעי לו הושלם

ועדת וינוגרד קבעה:
"ההחלטה להמשיך במהלך הצבאי גם אחרי הסיכום והאימוץ של החלטה 1701, בעיקר על רקע חוסר הוודאות לגבי עמדת ממשלת לבנון, ולגבי המציאות שתיווצר בשטח עם ההכרזה על הפסקת האש, הייתה החלטה סבירה".

ל מהלך קרקעי נרחב

ובדרג המדיני

תוצאת ירי חזבאללה על
ישראל במלחמת לבנון
השנייה. המשך הירי של
חזבאללה לעבר ישראל
הוביל את צמרת צה"ל
למסקנה כי אין מנוס
ממהלך קרקעי נרחב

שהן כמעט הדבר היחיד שנשאר לנצראללה, זה בעזרת מהלך קרקעי משמעותי.

הרמטכ"ל השיב כי הדבר נבע, בראש ובראשונה, מכך שלא הייתה הסכמה להיכנס ללבנון קרקעית. הוא ציין שההסכם שעמד על הפרק לא מילא את היעדים שישראל הציבה לעצמה, הורה לאמ"ץ להכין תוכנית לפעולה קרקעית שהיעד העיקרי שלה יהיה צמצום ירי הרקטות והודיע שימליץ לדרג המדיני "להרחיב את המהלך הקרקעי שלנו. דבר אחד - אזורי השיגור. דבר שני - ללכת צפונה מאזורי השיגור שאנחנו שמנו עליהם את היעד, ולמעשה ללכת בגזרה המערבית עד הליטני".⁵

דיונים בהתקפה קרקעית נרחבת, אישורה העקרוני ודחיית ביצועה (11-6 באוגוסט 2006)

באמור, המשך הירי של חזבאללה לעבר ישראל הוביל את צמרת צה"ל למסקנה כי אין מנוס ממהלך קרקעי נרחב. ב־6 באוגוסט אישר הרמטכ"ל לפיקוד הצפון את התוכנית למהלך קרקעי נרחב בדרום לבנון, החל מ־9 באוגוסט, למקרה שהמהלכים המדיניים לא יניבו פרי.

הרמטכ"ל אישר את התוכנית: השלב הראשון, שיימשך עד שעות הערב של יום ג', 8 באוגוסט, יכלול את כיבוש טייבה, צנת ג'פיל, מִיס אֶל-ג'ֶ'בֶל וצייטא אֶ-שַׁעַב. השלב השני יחל ב־9 בחודש בערב. התוכנית הוצגה בערב לשר הביטחון, והוא אישר אותה.⁶

ביום למחרת, 7 באוגוסט, כינס ראש הממשלה בלשכתו בירושלים להתייעצות את הדרג הביטחוני העליון: שר הביטחון, הצוות המדיני של ראש הממשלה, הרמטכ"ל, סגנו, ראש אמ"ן, ראש אמ"ץ, ראש המוסד וראש השב"כ. אולמרט הדגיש, כי השאלה המרכזית שצריכה להידון היא מה יש לעשות כדי לתת מענה לירי הרקטות. שר הביטחון הציע להחליט, כי מיום רביעי, 9 באוגוסט, בלילה, יצא צה"ל למבצע קרקעי נרחב.

ראש הממשלה החליט, ששיבת הקבינט תזומן רק ב־9 באוגוסט בבוקר כדי לאשר את המבצע - בשל החשש מדליפה. הרמטכ"ל טען שהמועד הזה יהיה מאוחר מדי, מכיוון שיש להכין את הכוחות. שר הביטחון הסכים עמו והוסיף, שלהערכתו החלטה על המהלך עשויה לסייע ללחץ המדיני. ראש הממשלה נותר בעמדתו, ואמר שאינו רוצה שיאמרו שישראל מתגרה במצב המדיני השביר ושתואשם בטרפוד התהליך המדיני. הוא הוסיף שצה"ל צריך להתחייב ביתר תוקף, שלא יהיה ירי מכל מקום שאילו יגיעו כוחותיו.

הרמטכ"ל העלה את האפשרות של פגיעה בתשתיות וטען, כי תקיפת תשתיות לאומיות לבנוניות תשפיע יותר מכול על המערכת הבין-לאומית להחיש את הטיפול בבעיה. לטענתו, יש לנקוט את הצעד הזה בד בבד עם המהלך הקרקעי. ראש הממשלה שלל שוב את ההצעה, והסביר שהדבר עלול לפגוע בגמישות המדינית. יתרה מכך, נראה לו שמההצעה מבצבץ חוסר ביטחון באפקטיביות של המהלך הקרקעי להשגת המטרות. בסיכום הדיון אישר ראש הממשלה היערכות למבצע קרקעי

קרקעית רחבה הייתה מציינת אותנו ככובשים ואת חזבאללה כמגן לבנון".²

מהלכים קרקעיים מוגבלים (19-29 ביולי 2006)

במהלך השבוע הראשון פעל צה"ל בעיקר מהאוויר. ב־19 ביולי נוספו מהלכים קרקעיים מוגבלים. בעקבות המהלכים הללו לא ניכר כל שינוי בהיקף הירי של חזבאללה לעבר ישראל, והחלו להישמע קולות בעניין נחיצותו של מהלך קרקעי נרחב. כך היה למשל, ב־25 ביולי, בהערכת המצב בראשות שר הביטחון, עמיר פרץ. הרמטכ"ל שלל את העמדה שהציגו רח"ט המחקר, תא"ל יוסי ביידיץ, וראש המוסד, מאיר דגן, שלפיה פעולה קרקעית מסיבית בדרום לבנון תביא להקטנת היקף הירי של חזבאללה לעבר ישראל. לעומת זאת הרמטכ"ל גרס, כי יש להמשיך לפעול בדפוס הקיים: כתישה קרקעית ואווירית בדרום לבנון. עם הזמן יצומצם היקף השיגורים, אף כי לא ייפסקו לחלוטין. הוא צידד בנקיטת צעדים כגון גיוס מילואים, שיסייעו לצאת למהלך רחב, אך המליץ שלא לבצעו לעת עתה.³

גיוס אוגדות מילואים והרחבת פעילות הצח"מים (29 ביולי-5 באוגוסט 2006)

מ־29 ביולי ואילך פעלו כעשרה צח"מים בדרום לבנון. בתקופה הזאת גדל טווח הירי של חזבאללה: ב־2 באוגוסט פגעו רקטות ארוכות טווח של חזבאללה בעפולה, וב־4 באוגוסט נפלו רקטות בחדרה.

ב־29 ביולי בבוקר הוצגו לראש הממשלה, אהוד אולמרט, התוכניות של צה"ל. מהצגתן הסיק ראש הממשלה, כי צה"ל שינה את עמדתו והכיר בכך שכדי לטפל ביעילות

בירי הרקטות קצרות הטווח - יש לפעול פעולה יבשתית. אולמרט העריך, כי יש בשלות מבצעית לעשות זאת. ואולם ההבנות האלה לא הובילו להחלטה לפתוח בפעולה קרקעית נרחבת. הרמטכ"ל קשר את הדבר, לעיתוי של קבלת ההחלטה במועצת הביטחון בדבר הפסקת האש. משהוערך כי אפשר שההחלטה תתקבל בתוך יום-יומיים או בתחילת השבוע שלאחר מכן, אמר חלוץ שאם זאת ההערכה - הוא מתנגד לצאת לפעולה קרקעית. הוא מצדד לעשות הכנות לקראתה, ובכלל זה לגייס כוחות מילואים. בתגובה אמר ראש הממשלה, שממילא לא צריך להחליט באותו היום על פעולה כזאת וקיבל את המלצת חלוץ בעניין גיוס מילואים.⁴ בימים הבאים עמדה בעינה המגמה: דחיית הצורך בביצוע המהלך הקרקעי הנרחב בשל המשא-ומתן המדיני.

בפורום הבכירים שהתקיים ב־4 באוגוסט העלה המיועד לראש אג"ת, תא"ל עידו נחושטן, את השאלות הבאות: האם צה"ל יכול לצמצם את ירי הקטיושות או להפסיקו, ומדוע לא יצא למהלך קרקעי נרחב. "אני אגיד לך למה לא עשינו", ענה לו ראש אמ"ן, עמוס ידלין. "החברה הישראלית לא הייתה מוכנה לקבל כניסה בלבנון ב־12 ביולי". תא"ל נחושטן הוסיף ללחוץ, וידלין השיב: "אני אגיד לך על עצמי, בסדר? חשבתי שבשבועיים עבודה של חיל האוויר תביא אותנו למקום אחר, והיום אני חושב אחרת. אני חושב שהדרך היחידה לנקות את ה'קטיושות' האלה,

ראש הממשלה אהוד אולמרט ועמיר פרץ שר הביטחון. טרם ישיבת הקבינט שעמד לדון ביציאה למבצע קרקעי שאל ראש הממשלה את שר הביטחון כמה פעמים: "האם הצבא יודע להתחייב שהיא [הפעולה הקרקעית] תארך 96 שעות?". השר השיב: "כן, שאלתי אותם מאה פעם"

הקבינט נועד, ב־9 באוגוסט בשעה 10:00, לישיבה שנמשכה שש שעות שבה תיאר ראש אמ"ץ לשרים את התוכנית. הרמטכ"ל הבהיר, כי באותה נקודת זמן הכרחי ללכת למהלך צבאי נרחב בואכה הליטאני. בין היתר הבהיר, כי אי אפשר למלא את הנחיית הדרג המדיני לצמצם את ירי הרקטות קצרות הטווח, בלי לעשות מהלך קרקעי. עם זאת, אי־אפשר לבצע חלקים מהמבצע. הכול או לא כלום – משום שאי־אפשר להחזיק את סד"כ המילואים, היושב דרוך ומוכן; או שמבצעים או שמשחררים את המילואים. בפורום זה שב חלוץ וטען, שנוסף על המהלך הקרקעי יש להפציץ יעדי תשתית בלבנון. הוא אמר שהוא מודע להתנגדות ארצות־הברית, אך לדעתו יש לעשות זאת – לא בתחליף למהלך הקרקעי, אלא כמהלך הראשון שבו אפשר להתחיל כבר באותו היום. לדבריו זה יהיה הרמז החזק ביותר לממשלת לבנון, שעליה לקבל אחריות בשטח. המאמץ הקרקעי, הסביר, נחוץ משני טעמים: כדי להשיג את המשימה של הפחתת ירי הרקטות, וכדי להחזיר את התדמית שצה"ל צריך ויכול לפעול על הקרקע ולנצח. הוא הבהיר שלמהלך יש צורך ב־96 שעות.

שר הביטחון הסביר שחובה לצאת למבצע, משום שהמסמך המדיני נתפס במציאות הקיימת כגלגל הצלה לישראל, ואותו מסמך עצמו ייתפס אחרת אם יתקבל אחרי המהלך. השר טען שחובה לעשות את המבצע, משום שכוחות המילואים מתוחים כקפיץ דרוך. הוא הדגיש, כי מרגע שיצא לדרכו לא יהיה אפשר להחזירו אחורה. הוא הוסיף, שיש להחזיר את הקטיושה למעמדה כנשק טקטי – אם תופסק הלחימה במצב הקיים היא

רחב היקף מ־9 באוגוסט. "בכפוף לאילוצי לוח הזמנים של התהליך המדיני. המבצע יוצג לאישור הקבינט בנפרד, עד אז תימשך פעילות צה"ל הנוכחית, במקביל [לתהליך המדיני]"⁷. לאחר האישור העקרוני טס ראש הממשלה, בלוויית השרים אלי ישי ורפי איתן, לפיקוד הצפון ושם הוצגה לו התוכנית בפירוט.⁸ בשעות הערב של 7 באוגוסט הציג פיקוד הצפון את התוכנית של המבצע, האמור להיערך בשלושה מאמצים ב־זמנית ולארוך 96 שעות. הרמטכ"ל אישר אותה.

לפני ישיבת הקבינט שעמד לדון במבצע המתוכנן נועד ראש הממשלה, ב־9 באוגוסט בבוקר, עם שר הביטחון ועם ראש הסגל, ועדכן אותם בהתפתחויות המדיניות. במהלך הפגישה שאל ראש הממשלה את שר הביטחון כמה פעמים: "האם הצבא יודע להתחייב שהיא [הפעולה הקרקעית] תארך 96 שעות?". השר השיב: "כן, שאלתי אותם מאה פעם". ראש הממשלה הסביר כיצד הוא רואה את יעדה של פעולה קרקעית. הערכתו הייתה, שפעולה כזאת תאיץ בשלב הראשון את המהלכים המדיניים. השאלה היא אם הפעולה תגרור את הצרפתים לווייתור בשל לחץ לבנון, או את האמריקנים – מחשש שיאבדו את מעמדם. הדבר יהיה תלוי במידה רבה במהירות הפעולה וביעילותה: ככל שתהיה מוצלחת יותר – יגבר הסיכוי שתתקבל עמדת ארצות־הברית. השאלה היא מה משך הזמן שצה"ל יכול להתחייב עליו. לספקנות בנוגע ליכולת צה"ל להשיג את היעדים במהירות, לנוכח ניסיון הפעילות עד אותה עת, היה חלק גדול בשיקולו של ראש הממשלה.⁹

▶ תהפוך לנשק אסטרטגי.

שר התחבורה, שאול מופז, שהיה שר הביטחון הקודם, הסתייג מהתוכנית שהציג צה"ל והציע תוכנית חלופית. עיקרה – לנוע מטייבה מערבה ולהשתלט על גשרי הליטאני – מהלך שיימשך כ-48 שעות, וינתק את דרום לבנון. חלק מהשרים תמכו בתוכנית. בתגובה על כך אמר הרמטכ"ל: "תוכנית פעולה צבאית היא תוצר הגדרת יעדים על-ידי הדרג המדיני. [...] אם היעד הוא צמצום ירי קטיושות – זאת תוכנית אחת. אם היעד הוא כיתור לבנון תוצר תוכנית אחרת".

הישיבה נקטעה בשעה 14:45, כאשר ראש הממשלה נקרא לשיחה עם מזכירת המדינה של ארצות-הברית, קונדוליסה רייס, שהודיעה לו כי ההסכם באו"ם יושג בקרוב.

בסוף הדיון התקבלה ההחלטה שלהלן ברוב של תשעה שרים. שלושה נמנעו:

1. לאשר את תוכנית "שינוי כיוון 11" כפי שהוצגה על-ידי שר הביטחון וצה"ל, תוך התאמתה למשמעויות הסדר מדיני עתידי על המשך ביצוע התוכנית. כמו כן, יש להמשיך בפעולות להעמקת הפגיעה בתשתיות הטרור ברצועה שבה פועל צה"ל.
2. להסמיך את ראש הממשלה ושר הביטחון לקבוע את מועד תחילת ביצוע תוכנית "שינוי כיוון 11".
3. להמשיך את המתווה של הפעילות הצבאית מול מטרות חזבאללה בכל לבנון, על-ידי חיל האוויר, חיל הים וכוחות היבשה.
4. המשך המאמצים להגיע להסדר מדיני, במיוחד במסגרת מועצת הביטחון של האו"ם, במסגרתו חתירה להשיג את המטרות הבאות:

- השבתם, לאלתר, של החיילים החטופים, ללא תנאי.
- הפסקה מיידית של כל פעולות האיבה מלבנון נגד ישראל ונגד מטרות ישראליות, כולל הפסקת ירי הטילים והרקטות על ישראל.
- יישום מלא של החלטת מועצת הביטחון 1559.
- פריסת כוח רב לאומי יעיל בדרום לבנון, יחד עם צבא לבנון, לאורך הקו הכחול.
- למנוע מחזבאללה לשקם את יכולותיו המבצעיות, בעיקר על-ידי מניעת העברת הנשק והאמל"ח מסוריה ואיראן ללבנון.¹⁰
- ב-9 באוגוסט אחר הצהריים, אישר הקבינט את התוכנית של מבצע "שינוי כיוון 11" והסמיך את ראש הממשלה ואת שר הביטחון להחליט על עיתויה.

לאחר האישור של הדרג המדיני זימן הרמטכ"ל את ראש אמ"ן, ראש אמ"ץ, מפקד חיל האוויר ורח"ט אמ"ן מחקר להתייעצות. בתחילה הועלו לקו הטלפון סגן הרמטכ"ל – עתה נציג הרמטכ"ל בפיקוד הצפון – ומפקד הפיקוד. חלוץ עדכן אותם בנוגע למהלכים המדיניים, וציין שכתוצאה מכך אין אפשרות להתחיל במבצע בשעה 21:00. הרמטכ"ל והאלופים שהתלוו אליו בדיון בקבינט, תיארו למפקד פיקוד הצפון את האווירה שהייתה שם. עיקרה – ביקורת על צה"ל שלא עמד בהתחייבויות קודמות, פקפוק ביכולתו לעמוד בהבטחה להשלים את המשימה בתוך 96 שעות וחשש שלאחר ניקוי השטח עלולה

המערכה להימשך חודשים.¹¹

בשעות שלאחר מכן התקשר שר הביטחון כמה פעמים לראש הממשלה והאיץ בו לאשר את היציאה למהלך, אך אולמרט החליט לתת הזדמנות למהלך המדיני, ואמר שאם לא תתקבל במועצת הביטחון עד יום המחרת אחר הצהריים החלטה על הפסקת אש – יורה לצאת למבצע.¹² תהליך זה חזר על עצמו גם ביום המחרת. אולמרט טען שהוא מעדיף לדחות את ההחלטה למחר מלקבל החלטה, העלולה לסכל את הסיכוי להגיע להסדר. לשאלת שר הביטחון מדוע החלטה כזאת תסכל את הסיכוי, השיב ראש הממשלה שהיא עלולה לגרום לעצירת התהליך המדיני, ואם ייעצר – ייקח זמן רב לחדשו ולהגיע לאותו הסדר עצמו. וסיבה נוספת: "פחות מאה חיילים ישראלים שבינתיים ייהרגו בקרב". יכול להיות שאין בךרה, אלא לשלם את המחיר הזה או גבוה ממנו, אך זאת רק כשאין חלופה מדינית. ב-10 באוגוסט בשעה 23:05 דיווח ראש הממשלה לשר הביטחון כי "זה כנראה הולך להסכם".¹³

בלילה שבין 10 ל-11 באוגוסט ובשעות שלפני הצהריים ב-11 בחודש, התחולל משבר בדרג המדיני בדבר טיוטת ההחלטה שהייתה אמורה להיות מוגשת במועצת הביטחון.¹⁴ "אם היינו היום באמצע המבצע, היית מקבל כל מסמך שאתה רוצה", אמר פרץ לאולמרט באחת משיחות הטלפון שקיימו ב-11 באוגוסט, אילו שבהן האיץ בו להחליט לצאת למבצע. אילו היה צה"ל כבר במחצית הדרך, "הם לא היו מעזים לשחק עם המסמך", אמר לו בשיחה הבאה. ראש הממשלה אמר שיתכן שהוא צודק, אך השאלה כמה נפגעים היו במקרה זה לצה"ל. כמו כן אמר שברצונו להתייעץ עם כמה שרים לפני שיחליט על כך.¹⁵

במהלך 11 באוגוסט ניהלו נציגי ישראל מגעים קדחתניים עם נציגי ארצות-הברית, כדי לשפר את הצעת ההחלטה המתגבשת כך שתתאים יותר לאינטרסים של ישראל. שר הביטחון הגיע בשעות אחר הצהריים לבית ראש הממשלה, ושם ישב אולמרט עם אנשי הצוות שלו והמתין בחדר סמוך. על-פי מקור גלוי: "ראש הממשלה נע בין החדרים – בין הלחץ של שר הביטחון לבין צוות יועציו".¹⁶ פרץ טען, בין היתר, שהמבצע יסייע להשיג הסדר נוח יותר לישראל. ראש הממשלה התלבט קשות, וסמוך לשעה 16:50 החליט על יציאה למבצע.¹⁷

הערכת המצב בראשות הרמטכ"ל החלה בשעה 16:34, אף שהמשתתפים בה לא ידעו אם יאושר לצאת ל"שינוי כיוון 11" ומתי. כעבור כרבע שעה הגיעה לרמטכ"ל ההודעה, שהדרג המדיני אישר לצאת למבצע "שינוי כיוון 11". ראש הממשלה התקשר אליו במהלך הישיבה. הרמטכ"ל יצא מהחדר ואולמרט הודיע לו, כי לרשות צה"ל עומד פרק זמן של 60 שעות.¹⁸ הרמטכ"ל חזר לחדר, פנה לסגנו ולמפקד פיקוד הצפון ואמר להם: "קפלן, אודי, יש אישור לצאת לדרך". הוא הבהיר, כי באישור שקיבל נאמר שיוצאים לדרך, אך יש להיות מסוגלים לעצור את המהלך בתוך 6-8 שעות.¹⁹

המהלך הקרקעי הנרחב (11-14 באוגוסט 2007)

בליל 12/11 באוגוסט בשעה 3:30 על-פי שעון ישראל, קיבלה

המגבלה שהטיל הדרג המדיני על פגיעה במטרות לבנוניות, לא אפשרה להשיג את דחיקת הממשל הלבנוני למימוש אחריותו

הרמטכ"ל לשעבר, דני חלוץ, בתצפית במלחמת לבנון השנייה. לשאלת שר הביטחון מה דעתו השיב איזנקוט: "אתה יודע מה אני אומר, המזכיר הצבאי שלך רשם כל מילה. מאחר והרמטכ"ל אינו נמצא פה, זה לא אתי שאגיד מה דעתי. אם אתה רוצה שאביע עמדה – קרא לרמטכ"ל לפה"

האש לתוקף – ב־14 באוגוסט בשעה 7:00. מבצע "שינוי כיוון 11" החל ב־11 באוגוסט בשעה 21:00. שש וחצי שעות לאחר מכן, ב־12 בו בשעה 3:30, קיבלה מועצת הביטחון את החלטה 1701, שעיקרה – הפסקת־אש מ־14 בו בשעה 7:00. נוכח זאת, בוטל לכאורה הצורך להשתלט על כל השטח שהוגדר ב"שינוי כיוון 11". המגמה הייתה להתייצב עד בוקר 14 באוגוסט בקווים נוחים להגנה, לקראת הגעת הכוח הרב־לאומי וכוחות צבא לבנון. המהלך האחרון ב"שינוי כיוון 11", עורר ביקורת. היא נבעה מכך שבמרוצת 58 השעות נהרגו 33 חיילים – למעלה מרבע מכל הרוגי צה"ל במבצע. נטען, כי משודע על החלטת

מועצת הביטחון בדבר הפסקת־אש – לא היה מקום להמשיך את המהלך. בצמרת צה"ל היו אכן מפקדים, כגון ראש אמ"ץ, שסברו כי אין להזרים כוחות נוספים לשטח וכי לצמצם את המהלך, אולם עמדתם נדחתה. "אין ספק, כי המהלך סייע להשגת ההסכם שגובש במועצת הביטחון", כתב רא"ל חלוץ בסוגיה. "במהלך הקרקעי השתלט

הרמטכ"ל, רא"ל דני חלוץ, ייחס חשיבות רבה לפגיעה במטרות תשתית לבנוניות, כאמצעי עיקרי להשפעה על ממשלת לבנון בכיוונים שצוינו בתכלית האסטרטגית

מועצת הביטחון החלטה על הפסקת־אש.²⁰ ממשלת ישראל עמדה להתכנס ביום ראשון, 13 באוגוסט, כדי לדון אם לאשרה. ב־12 באוגוסט בשעה 17:00, החל דיון הערכת מצב מטכ"לי שבו נידונה השאלה אם לנוכח החלטת מועצת הביטחון יש לעצור את המבצע או להמשיך בו. הרמטכ"ל שהה אותה עת בפיקוד הצפון ואת הדיון ניהל, מלשכת הרמטכ"ל בתל אביב, ראש אמ"ץ, אלוף גדי איזנקוט. בתמיכת רח"ט המחקר, תא"ל יוסי ביידיץ, קבע ראש אמ"ץ שאין טעם במטס לילי נוסף. ההישג המדיני כבר הושג עם החלטת מועצת הביטחון, ולקראת הודעה של ממשלת לבנון מוטב לעצור את המבצע. הרמטכ"ל וסגנו, שעודכנו בהמלצה בשיחת

וידיאו, דחו אותה. מזכירו הצבאי של שר הביטחון, תא"ל איתן דנגוט, עדכן את השר בכך וזימן את ראש אמ"ץ ללשכתו. לשאלת פרץ מה דעתו השיב איזנקוט: "אתה יודע מה אני אומר, המזכיר הצבאי שלך רשם כל מילה. מאחר והרמטכ"ל אינו נמצא פה, זה לא אתי שאגיד מה דעתי. אם אתה רוצה שאביע עמדה – קרא לרמטכ"ל לפה".²¹ צה"ל המשיך בלחימה עד היכנסה של הפסקת־

שהיה כרוכים בו מזה. המצדדים בנקיטת המהלך הזה ראו בו גם אמצעי לשפר את תדמיתו של צה"ל, שנפגעה עקב ההישגים הדלים בלחימה עד אותה עת, וחששו מהשפעת דחייתו על אנשי המילואים המוכנים לצאת אליו. הסתייגויותיהם של ראש הממשלה ושל הממשלה מהמהלך התבססו על גורמים נוספים: האחד – ההישגים הדלים של המאמצים הקרקעיים של צה"ל עד אותו מועד, יצרו חשש שיתקשה לבצע את המהלך הקרקעי הנרחב ולעמוד בהבטחתו שהוא ישלים אותו בתוך 96 שעות, כל שכן שצה"ל הבהיר שלשם השלמת מטרות המהלך יידרש לו עוד חודש כדי לטהר את המרחב מגורמים עוינים. הגורם השני – החשש מאבדות רבות. החשש הזה הביא את אולמרט לנקוט עמדה, כי יש להימנע מן המהלך כל עוד קיימת חלופה מדינית. חלוץ הסכים עמו שהמהלך עלול להיות כרוך באבדות רבות, אך טען כי ההימנעות מנקיטתו עלולה להביא לכך שעם ישראל ישלם מחיר גבוה יותר בעתיד.

• מקומה של פגיעה בתשתיות לבנוניות
כאמצעי להשגת המטרות: כבר ביומה הראשון של המערכה, הדגישה צמרת צה"ל את אחריותה של ממשלת לבנון לטרור המופעל מתחומה ואת הצורך להשפיע עליה לממש את האחריות הזאת. כפועל יוצא, הניח הרמטכ"ל שהגורם שיוכל להשפיע באופן המיטבי על מימוש מטרות המהלך הוא פגיעה במטרות לבנוניות. ראש הממשלה דחה את האפשרות בשל הידיעה כי ממשלות העולם, ובראש ובראשונה ארצות הברית, יתנגדו למהלך שיפגע בממשלת לבנון. חלוץ לא חדל מלהציע מהלך זה עד סופה של המלחמה, אולם אולמרט דחה את ההצעה שוב ושוב. בעניין הזה ניתן למצוא את השוני בשיקולים בין הדרגים הצבאי והמדיני.

• ההשפעה ההדדית של מהלכים מדיניים ומהלכים צבאיים: כשהוחלט לשקול את הצורך במהלך הצבאי, היו שני הדרגים – הצבאי והמדיני – תמימי דעים לנוכח הסיכוי להפסקת אש בתוך זמן קצר אין לבצע את המהלך הזה. בהמשך, כשהסתמן סיכוי שמועצת הביטחון של האו"ם תאמץ הצעות החלטה שלא יתאמו לאינטרסים של ישראל – הדגישו הרמטכ"ל ושר הביטחון שהמהלך רחב ההיקף יכול לשמש איום, שיקדם קבלת החלטות נוחות יותר לישראל ולחצו להתחיל בו בהקדם. ראש הממשלה אישר עקרונית כבר ב־7 באוגוסט לבצעו, הציע אותו בפני הממשלה ב־9 באוגוסט וקיבל את אישורה. הממשלה גם הסמיכה אותו לקבוע את מועדו. נוכח ההתפתחויות במועצת הביטחון, ובעיקר שיחות עם מזכירת המדינה של ארצות הברית, שבהן ציינה לפניו שצפויה בתון יגן קצר החלטה נוחה לישראל במועצת הביטחון. הוא דחה את האישור לפתוח במבצע במהלך יומיים נוספים, ורק ב־11 באוגוסט אחר הצהריים אישר זאת.

• משך הזמן של המהלך הקרקעי רחב ההיקף: צה"ל הבהיר לדרג המדיני, כי להשלמת המהלך נחוצות לו 96 שעות. כאשר אישר ראש הממשלה לרמטכ"ל לצאת למהלך. הוא הבהיר לו כי יעמדו לרשותו 60 שעות בלבד. יש להניח, כי הרמטכ"ל היה מודע לכך

▶ צה"ל על חלקים נוספים בשטח דרום לבנון, ששימשו אותנו בעת יישומו של ההסכם שהושג. המהלך הקרקעי המסיים לא נועד להכניע את חזבאללה ולא לרסקו. הוא נועד לשרת מטרה צבאית ומדינית – ואותה הוא השיג גם השיג.²² בדוח ועדת וינוגרד נכתב, שהיו כאלה שבעיניהם היו למהלך הזה כמה מטרות: שיפור ממשו של ההישג הצבאי, על מנת לשפר את תדמית המלחמה ואת כוח ההרתעה של ישראל, והבטחת היכולת להשיג ביצוע ופריסה של כוח רב־לאומי אפקטיבי בלבנון. כמו כן, שימור עמדות זינוק נוחות יותר להמשך המלחמה, אם תידרש. כל אלה חייבו, או לפחות הצדיקו את המשך המהלך הצבאי המתוכנן – אם אמנם הייתה ציפייה מבצעית סבירה כי יוכל להשיג את היעדים האלה, בפרק הזמן שנותר לפעולה. טיעונה של מדינת ישראל היה, כי לא ניתן לעצור אוגדות בזמן כה קצר, וכי היה נחוץ לה זמן למיצוי השלב הראשון של המהלך.

הרמטכ"ל ושר הביטחון סברו, כי היה צורך למצות את המהלך, וביקשו זמן נוסף למיצוי. מלכתחילה הם הדגישו את היסוד של שינוי תדמית המלחמה בשל ההישגים הצבאיים שהיו צפויים מ"שינוי כיוון 11", ואף מהשלמת ההשתלטות שלו. הניסיון לשפר עמדות צבאיות לפני כניסתה לתוקף של הפסקת אש, במטרה לשמור אופציות מיטביות לאפשרות של התמשכות הלחימה, הוא מהלך צבאי מקובל ביותר.

לפיכך קבעה הוועדה: "ההחלטה להמשיך במהלך הצבאי גם אחרי הסיכום והאימוץ של החלטה 1701, בעיקר על רקע חוסר הוודאות לגבי עמדת ממשלת לבנון, ולגבי המציאות שתיווצר בשטח עם ההכרזה על הפסקת האש, הייתה החלטה סבירה".²³

סיכום

מהשתלטות העניינים עולים כמה נושאים:

• מקומו של מהלך קרקעי נרחב כאמצעי לקדם את המטרות שישראל רצתה להשיג במלחמה: ישראל הופתעה

מהאירוע ב־12 ביולי 2006. היא ציפתה להשיג את ההישגים הרצויים באמצעות מהלך שעיקרו תקיפה אווירית, וקיוותה שתוכל להשיגם בלא להזדקק למהלך קרקעי נרחב. בצמרת המדינית והצבאית ניכרה רתיעה מהמהלך הנרחב, בין היתר בשל הניסיון ממלחמת לבנון הראשונה שאחריה התבוסס צה"ל במשך 18 שנים בבוץ הלבנוני. אפשר שהייתה מודעות לכך, שבשל הירידה בשנים שקדמו לאירוע באימוני כוחות הקרקע נפגמה יכולתם. רק כעבור זמן, משנמשך הירי לעבר ישראל ולא הושגו ההישגים הרצויים, הוחלט לשקול את נקיטת המהלך הזה. למעשה, אפשר להבחין בשתי מערכות של התייחסות לתכלית שבשלה ראו עתה אנשי הצבא, ובראשם הרמטכ"ל, צורך לנקוט את המהלך הקרקעי הנרחב: המשך ירי חזבאללה לעבר ישראל למרות הדרכים שנקט צה"ל עד אותה עת מזה, וראיית המהלך הקרקעי כגורם שיקדם הפסקת־אש ושישפיע על אופי ההסדרים

הרמטכ"ל והאלופים שהתלוו אליו בדיון בקבינט, תיארו למפקד פיקוד הצפון את האווירה שהייתה שם. עיקרה – ביקורת על צה"ל שלא עמד בהתחייבויות קודמות, פקפוק ביכולתו לעמוד בהבטחה להשלים את המשימה בתוך 96 שעות וחשש שעם ניקוי השטח עלולה המערכה להימשך חודשים

כוחות צה"ל במהלך מלחמת לבנון השנייה. הרמטכ"ל סבר שיש להמשיך במבצע עד המועד שננקב בהחלטת מועצת הביטחון, בהנחה שההישגים שיושגו עד אז יתרמו לשיפור תדמיתו של צה"ל

שליטה ביטחונית בדרום לבנון והפסקת הטרור מתחום לבנון לעבר ישראל. המגבלה שהטיל הדרג המדיני על פגיעה במטרות לבנוניות, לא אפשרה להשיג את דחיקת הממשל הלבנוני למימוש אחריותו. אשר לתכליות האחרות: הונח כי הן יושגו כתוצאה ממערכה מנגד – בעיקר הפצצות של חיל האוויר, בלי שיהיה צורך במהלך קרקעי של ממש. ואולם, התמשכות השיגורים של חזבאללה נגד ישראל הובילה בסופו של דבר לקביעה, שללא מהלך קרקעי של ממש לא יופסק הירי, וכן להנחה שבלעדיו לא תתקבל במועצת הביטחון החלטה שתתאם לאינטרסים של ישראל. משהוחלט על המהלך הזה – עובב ביצועו, ומשיצא לדרך – בוצע באופן חלקי בלבד. בעשר השנים שחלפו מאז המבצע שהפך למלחמה, לא חודש הטרור משטח לבנון כלפי ישראל, אולם השפעתו של ארגון חזבאללה במערכת השלטון הלבנונית גברה עשרת מונים. בימים האלה נבחר מישל אעון – הנתמך על-ידי חזבאללה – לנשיא לבנון. הוא התחמש בצורה ניכרת והפך את לבנון, ובעיקר את דרומה, למאחז מאיים על מדינת ישראל. מכיוון שהמהלך הקרקעי לא הושלם, אפשר רק לשער מה הייתה יכולה להיות תרומתו לו הושלם.

רשימת מקורות

- הוועדה לבדיקת אירועי המערכה בלבנון 2006, ועדת וינוגרד, **מלחמת לבנון השנייה – דין וחשבון סופי**, ינואר 2008.
- דני חלוץ, **בגובה העיניים**, ידיעות אחרונות, 2010.
- עמוס הראל ואבי יששכרוף, **קורי עכביש – סיפורה של מלחמת לבנון השנייה**, ידיעות אחרונות, 2008.
- עמיר רפפורט, **אש על כוחותינו – כך הכשלנו את עצמנו במלחמת לבנון השנייה**, ספריית מעריב, 2007.
- עפר שלח ויואב לימור, **שבויים בלבנון**, ידיעות ספרים, 2007.

שבפרק הזמן הזה לא יספיק להשיג את מלוא ההישגים שציפה להשיג ממנו, ולמרות זאת יצא למהלך. כאמור, טענו שר הביטחון והרמטכ"ל כי עצם העובדה שצה"ל יהיה בעיצומו של המהלך עשויה לתרום לאימוץ החלטה נוחה לישראל במועצת הביטחון, ולפיכך ראו צורך לעשותו גם אם הוקצב לו פרק זמן קצר יותר.

• ההשפעה של החלטת מועצת הביטחון על הצורך להמשיך

במהלך הקרקעי: מועצת הביטחון החליטה על הפסקת האש ב־12 באוגוסט בשעה 3:30, כלומר, שש שעות וחצי לאחר הפתיחה במהלך. לכאורה הושגה בכך המטרה שלמענה טענו שר הביטחון והרמטכ"ל שיש לנקוט אותו, ואפשר היה לעצור אותו. בצמרת צה"ל היו שנקטו את העמדה הזאת. הרמטכ"ל, לעומת זאת, סבר שיש להמשיך בו עד המועד שננקב בהחלטת מועצת הביטחון – 14 באוגוסט בשעה 7:00 – בהנחה שההישגים שיושגו עד אז יתרמו לשיפור תדמיתו של צה"ל, שהוצג כמי שנרתע מהמהלך הקרקעי רחב ההיקף, לשיפור ההרתעה של ישראל במרחב ולהבטיח את פריסתו של כוח רב־לאומי אפקטיבי בדרום לבנון. בדיעבד היו שטענו, כי המהלך הזה היה מיותר, בין השאר משום שנהרגו בו 33 לוחמים. כלפי אלה טען רב־אלוף חלוץ: "בנושא זה הצליחו בלבד את הציבור בין מספר הנופלים במהלך הקרקעי וכתוצאה ישירה ממנו, לבין מספר הנופלים בתקופת הזמן של שלושת הימים האחרונים למלחמה, באזורים שבהם צה"ל נכח עוד קודם למהלך הקרקעי המסיים".²⁴ בפגישה עם כותב המאמר הסביר חלוץ, שכוונתו הייתה לכך שחלק קטן מאותם 33 נהרגו במהלך הקרקעי ההתקפי, רובם נהרגו באזורים אחרים, שלא היו קשורים אליו.

צה"ל ביקש לנצל מבצע, שהחל כתגובה לחטיפת חיילים, להשגת כמה תכליות, ובהן: העמקת ההרתעה של ישראל במרחב, לחץ על הממשל הלבנוני למימוש אחריותו המדינית, ובכלל זה